

Προς Εθνική Οδό

Ένα κείμενο με αφορμή την νέα παράσταση της Εθνικής από την ομάδα Κάτοπτρον, 22 χρόνια μετά το πρώτο της ανέβασμα στο Θέατρο της οδού Κυκλάδων.

Η Εθνική αναδύθηκε στην επιφάνεια μέσα από την ατμόσφαιρα της συνεργασίας μου με τον Λευτέρη Βογιατζή, την χρονιά που προετοίμαζε τον *Μισάνθρωπο* στο Θέατρο της οδού Κυκλάδων και εγώ δούλευα κοντά του ως βοηθός σκηνοθέτη. Ήταν την άνοιξη του 1996.

Μέσα από αυτό το εργαστήριο εμβάθυνσης και ανάλυσης όλων των δυνατών αποχρώσεων των λέξεων μισάνθρωπος και μισανθρωπισμός, ως φυσική ίσως συνέπεια της χρήσης των λέξεων ή ως αποτέλεσμα της ακαταμάχητης μαγνητικής έλξης που δημιουργούσε πάνω μου η περιρρέουσα ατμόσφαιρα της σκηνης αυτού του θεάτρου, ωρίμασε μέσα μου μια απόφαση. Έβαλα σε έναν φάκελο το έργο μου «Στην Εθνική με τα μεγάλα», και έγραψα απ' έξω «για τον κ. Λευτέρη Βογιατζή».

Όχι φυσικά πως το έργο γράφτηκε κατά τη διάρκεια των προβών του έργου του Μολιέρου, πράγμα αδύνατον αν αναλογιστεί κανείς τους ρυθμούς και τις απαιτήσεις του Λευτέρη από τους συνεργάτες του, όμως σίγουρα οι συζητήσεις για το αριστούργημα αυτό του γαλλικού θεάτρου και η επανασύνδεσή μου με τον Λευτέρη και το θέατρό του δημιούργησαν το κατάλληλο έδαφος για να του το δώσω να το διαβάσει.

Απόφαση που δεν θα την έλεγα εύκολη, γιατί εγώ ακόμη δούλευα το έργο μέσα μου και πότε πότε διόρθωνα ή συμπλήρωνα λέξεις, φράσεις, ιδιωματισμούς, ακόμα και ολόκληρες ενότητες. Από την άλλη, η αυστηρότητα του Λευτέρη στα ζητήματα της γραφής, αυστηρότητα που γνώριζα πολύ καλά και από πρώτο χέρι, μιας και τον ζούσα καθημερινά στις πρόβες του *Μισάνθρωπου*, με απέτρεπε από να το κάνω. Και επί πλέον, η λεπτή ειρωνεία των στίχων του Μολιέρου δια στόματος Αλσέστ, ήταν αδύνατον να ξεχαστεί, οι

ομοιοκαταληξίες είχαν εγκατασταθεί μέσα μου και βούιζαν δυσοίωνα στ' αυτιά μου:

*Κύριε, το θέμα είναι λεπτό. Πάντα ένα κομπλιμέντο
Προσμένουμε να ακούσουμε για το άξιο μας ταλέντο.
Αλλά σε κάποιον κάποτε, δεν λέγω το όνομά του,
Είπα μόλις μου διάβασε ένα στιχούργημα του:
Πρέπει ένας άντρας ευγενής έλεγχο να 'χει πλήρη
Στο πάθος που να γράφουμε συχνά μας παρασύρει.
Κι ακόμα πρέπει χαλινό να βάζει στη βιασύνη
Το κάθε του σκαλάθουρμα δημόσιο να γίνει,
Γιατί απ' το ζήλο τα γραφτά να κάνουμε βιβλία,
Μπορεί να καταντήσουμε ονόματα γελοία.*

Μετά από δυο-τρεις μέρες τηλεφώνησα σπίτι του. Ο *Μισάνθρωπος* είχε ήδη κάνει πρεμιέρα στο θέατρο Κυκλάδων κι έτσι δεν πήγαινα πια καθημερινά εκεί. Άλλος τρόπος για να μάθω αν το διάβασε δεν υπήρχε, ή θα περνούσα από το θέατρο ή θα έπαιρνα τηλέφωνο. Προτίμησα το δεύτερο ως πιο απρόσωπο και ουδέτερο στην περίπτωση που θα ήθελε να με αποφύγει με έναν κομπσό και ανώδυνο σχετικά τρόπο. Τα λόγια που ήμουν ψυχολογικά προετοιμασμένος να ακούσω ήταν, «ναι διάβασα κάποιες σελίδες, ενδιαφέρουσες ιδέες αλλά θέλει δουλειά... βρήκα και μερικά ορθογραφικά λάθη...» Καμία απολύτως αυτοπεποίθηση, καμία συνείδηση για την όποια αξία του πονήματός μου.

Ειρήσθω εν παρόδω, η γραφή του είχε ξεκινήσει αρκιά χρόνια πριν, παρακινημένος από τις μεγάλες λογοτεχνικές μου αγάπες με τις οποίες χωρίς υπερβολή εκείνα τα χρόνια κοιμόμουν και ξυπνούσα μαζί τους: Ντοστογιέφσκι, Τζέιμς Τζόις, και Φώκνερ. Και καθώς οι ευκαιρίες που είχα να δουλεύω στο θέατρο ως ηθοποιός δυστυχώς ήταν ελάχιστες, διοχέτευα όλη την ενέργεια και τη φαντασία μου εκεί, έσβηνα, έγραφα, συμπλήρωνα τις σκηνές του, την πλοκή του, επεξεργαζόμουν το ύφος του, ανακάλυπτα καινούριες χρήσιμες δυνατότητες στην επεξεργασία κειμένου του υπολογιστή μου, και σε μια εποχή που η τεχνολογία των ηλεκτρονικών υπολογιστών ήταν

ακόμα στην πολύ αρχική της φάση, εγώ με τον WordStar 2000 έκανα βιβλιοδεσία κανονική, τύπωνα το έργο στον πρίντερ μου σαν να ήταν βιβλίο του εμπορίου! Θέλω να πω πως αφιέρωνα ώρες επί ωρών σε ουσιώδη αλλά και επουσιώδη θέματα, αχρείαστες ίσως λεπτομέρειες, και χωρίς να το καταλαβαίνω, σιγά σιγά, ανεπαισθήτως, είχα φέρει μορφή και περιεχόμενο σε ένα οριακό σημείο, που ναι μεν εξέφραζε εν συνόλω τις πεποιθήσεις μου για το θέατρο (και όχι μόνο), μάλιστα στην πιο ακραία τους διατύπωση, όμως εγώ κλεισμένος στον εαυτό μου και στη φαντασία μου δεν είχα σχεδόν καμία συνείδηση για το πώς θα το έβλεπε ένας άνθρωπος που θα το έπαιρνε πρώτη φορά στα χέρια του.

Το τηλέφωνο το σήκωσε η Ειρήνη. Απ' τη φωνή της κατάλαβα πως κάτι είχε αλλάξει στις σχέσεις μας, ένιωθα μιαν διάχυτη χαρά στην χροιά του λόγου της... Φώναξε αμέσως τον Λευτέρη, ο οποίος με τον πιο λιτό αλλά απεριφραστο τρόπο, που για όσους τον ήξεραν, ήταν ο τρόπος του μπροστά στα πράγματα που του άρεσαν, μου μίλησε για το έργο και μου δήλωσε την επιθυμία του να το ανεβάσει στη σκηνή του θεάτρου του...

Έτσι και έγινε, το έργο ανέβηκε την επόμενη άνοιξη, αμέσως μετά τον *Μισάνθρωπο*, σε σκηνοθεσία Νίκου Μαστοράκη με τους νέους τότε ηθοποιούς, Γεράσιμο Γεννατά, Μαρία Κεχαγιόγλου και Αιμίλιο Χειλάκη, παρμένους όλους μέσα από τη διανομή του *Μισάνθρωπου*, και την επόμενη χρονιά η *Εθνική* επιλέχθηκε ανάμεσα σε όλα τα ελληνικά έργα που παιζόταν τότε στην Ελλάδα, από αντιπροσωπεία Γερμανών καλλιτεχνών που ήρθαν γι' αυτό το λόγο στην Αθήνα, και αντιπροσώπευσε την χώρα μας στην Μπιεννάλε θεατρικής γραφής, που γινότανε κάθε 2 χρόνια στη Βόννη με συμμετοχές απ' όλα τα κράτη της Ευρώπης. Η εφημερίδα «DIE ZEIT» έγραφε εκείνες τις μέρες για την παράσταση:

[...]

Η φετινή BIENNALE προσέφερε μία έκπληξη. Ποιος γνωρίζει άραγε το Μιχάλη Βιρβιδάκη; Ποιος γνωρίζει άραγε τη σύγχρονη ελληνική δραματολογία; Ο γεννημένος το 1956 κρητικός, σκιαγραφεί με το έργο του

«Στην Εθνική με τα Μεγάλα», το πρώτο που ανεβαίνει στη σκηνή, εκείνη την απελπισία που πνίγει και τους απόκληρους του Lars Noren. Δύο αδέρφια σε μια παράγκα στη σκονισμένη άκρη ενός δρόμου ταχείας κυκλοφορίας. Μια μικρή, πικρή ιστορία για τους νεκρούς γονείς, που αφήνει να διαφανεί μια ένταση χωρίς να την εννοεί. Δυο άνθρωποι που εκ των προτέρων τα έχουν χάσει όλα. Ένα δράμα μεταξύ κειμένου και εικόνας. Ένα τσακ λιγότερο ρεαλιστικά και boulevardesk σκηνοθετημένο, θα ήταν το τσακ που θα έκανε το ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΜΕ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ένα αληθινά καλό καινούριο έργο. Τέτοιες επιπλήξεις περιμένει πάντα η BIENNALE της Βόννης!

Απόσπασμα από το άρθρο της Alexandra M. Kedves
με τίτλο «Καινούρια έργα από την Ευρώπη 1998».
Εφημερίδα «DIE ZEIT» 25 Ιουνίου 1998.

*Μιχάλης Βιρβιδάκης,
Χανιά, Απρίλιος 2019*